



מדשן ביתך



גליון
מס' 508

פנינים ורעיונות נפלאים לפרשת השבוע
מאוצרו של הרב יוסף זריצקי שליט"א

פקודי
תשפ"ה

אשר לפיה אין להכניע את האויבים באמצעות כח, אלא על ידי השפלה עצמו והכנעה נוספת של מאוייו ורצונותיו. זהו שאמר שלמה [משלי ט"ז - ל"ב]: "ומושל ברוחו מלוכד עיר" - מי שמושל ברוחו ומכניע אותה, דומה לאדם הלוכד עיר! ונאים הדברים למי שאמרם... שכן רבי מאיר יחיאל נודע ברבים כאדם המכניע את אוהביו ואויביו על ידי הארת פנים וברוח טובה, מבלי להחשיב את עצמו למאומה!

רבי מאיר שפירא מלובלין, לעגל נתנו את כל כספם וזהבם "ויתפרקו כל העם", ויצא רק עגל אחד, ואיש לא דרש חשבון. ובנין המשכן, נתן כל אחד רק מחצית השקל, ובהם עשו את אדני המשכן, ודווקא כאן ריננו וחדדו. כשנותנים לעגל, כולם מרוצים, אבל כשנותנים למשכן, לדברים שבקדושה, שואלים שאלות ומבקשים חשבונות.

רבי זלמן סורוצקין, מוסיף שמידה זו נשארה בתוכנו. שמגבאי צדקה וחסד, דורשים תמיד חשבון מדויק, אבל ממקבצי זהב וכסף ל"עגל", אין דורש אין מבקש. ומה ההסבר, שיש באדם נקודה פנימית אמיתית שבה הוא רוצה לעשות רצון קונו, וכשהוא נותן כסף למטרה טובה, רוצה הוא שכל פרוטה ופרוטה תלך אל מטרה קדושה, כדי שיהיה לו זכות. אבל כשהיצר משיא אותו ל"עגל", נפשו עליו תאבל בפנימיות הלב על שעבר על רצון קונו, ואומר בליבו הלוואי וכספי לא יגיע לידי עבודה זרה ואינו מקפיד אם הגבאים ישימו כספם בכליהם.

אך יש להקשות, איך אפשר לחשוב על אדם שהקב"ה מעיד עליו "בכל ביתי נאמן הוא" שהוא לקח את כספי תרומת המשכן לעצמו? בעלון פרשת השבוע "אש דת" של הרב שלמה לוינשטיין מסביר: צריכים להניח יסוד "אדם חושב שכולם חושבים כמוהו, ורמתם המוסרית - ערכית שווה לרמה המוסרית שלו ולכן רואה את העולם לפי "משקפיו".

חז"ל מספרים לנו [סוטה מ"ז]: ש"אותו האיש" היה תלמידו של רבי יהושע בן פרחיה, כשהרג ינאי המלך את החכמים, ברח רבי יהושע בן פרחיה עם תלמידיו לאלכסנדריה שבמצרים. כשהשתפר המצב, שלח להם שמעון בן שטח שיכולים לחזור. בדרכם חזרה, התאכסנו אצל מטרוניתא אחת, שכייבדה אותם היטב. אמר רבי יהושע בן פרחיה "כמה נאה אשה זו", וכוננתו היתה לאירוח היפה שאירחה אותם. אך "אותו האיש" אמר לו, אבל עיניה רוטטות. אמר לו, רשע, לא לכך התכוונתי. שואל רבי חיים שמואלביץ, מילא שהתלמיד מושחת, מובן. אבל שרבו מושחת? איך הוא

"אלה פקודי המשכן" (ל"ה - כ"א)

למה עשה חשבון הקב"ה מאמינו, שנאמר [במדבר י"ב - ז'] "בכל ביתי נאמן הוא" ומושה נתן חשבון? אלא, מפני ששמע ליצני הדור שהיו משיחין אחריו, שנאמר "ויהי כצאת משה וכו' והביטו אחרי משה". ומה היו אומרים: אדם שנתמנה על מלאכת המשכן, על ככרי כסף ועל ככרי זהב שאין להם לא חקר ולא משקל ולא מנין, מה אתה רוצה, שלא יהיה עשיר? כששמע כן אמר, חייכם משנגמרה מלאכת המשכן אני נותן לכם חשבון.

כיון שנגמרה, אמר להם "אלה פקודי המשכן". [תנחומא ז']

כותב רבי ירוחם, משה רבנו מסר לבצלאל את כל חומרי המשכן השונים במידה במשקל ובמניין. לא לאדם מן ההמון נמסרו האוצרות היקרים, כי אם למי שהיה גבוה משכמו ומעלה, לבצלאל בן אורי, שחז"ל הפליגו בעומק חכמתו וקדושתו, אע"פ כן כשנמסר לו הזהב הכסף ושאר הנדבות היקרות, נהגו איתו כאילו נמסר הרכוש לידי גנב וחשוד. ללמדך, כי בכספי ציבור והקדש, צריך אדם להיזהר ולחשוד עצמו עד דקה שבדקות.

אך הדבר תמוה איך עלה על דעתם של בני ישראל חשד כזה, וכי לא ידעו שמושה רבינו בז לכסף ולזהב, האם לא ראו שבזמן יציאת מצרים, כשכולם היו עסוקים בביות מצרים, לא נתעסק משה רבנו כלל בכסף ובוזהב אלא עסק במצוות העלאת ארונו של יוסף הצדיק. מתוך הרה"ק מראדומסק זי"ע בעל ה"תפארת שלמה", בני ישראל ידעו והבינו שהמשכן מוקם כולו מתרומותיהם, אולם תרומה שלא ניתנה בלב שלם ובכוונה זכה לא תוכל להיכלל בבנין הקדוש. משום כך היו רבים שהרהרו לעצמם, מי יודע אם התרומה שנתתי נכנסה ונכללה בבנין המשכן, לכן באו כולם אל משה רבינו לבדוק ולברר איזה מן התרומות נותרו ללא כל שימוש, ולא נחה דעתם עד שעורך משה רבנו לפניהם את החשבון המדויק והוכיח להם כי כל התרומות נכללו לבניית המשכן ולא נותר מאום ללא שימוש.

רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצא למד מכאן מוסר השכל אודות הדרך שבה בחר משה להגיב לדברים החצופים שנאמרו, לא על ידי השבת מלחמה שעה, אלא על ידי השפלה והכנעה עצמית, תוך הגשת פירוט על ההוצאות ועלויות העבודה.

והוסיף, כי באותה שיטה נקט דוד המלך, כפי שהוא עצמו אמר בהספדו על שאול ויהונתן בנו [שמואל ב' א' - י"ח]: "ללמד בני יהודה קשת" - פסוק זה נראה לכאורה לא עוסק בהספדים, ואף הבחירה בכלי הנשק 'קשת' אינה מובנת.

אלא, שלקשת ישנה תכונה שככל שמכופפים אותה יותר, מרחיק החץ את מרוצתו, ודוד המלך ביקש לגלות בשעה זו השקפת עולם חדשה,

בכלל חשוב כך. עונה ר' חיים, מי שהוא מושחת, חושב שכולם מושחתים. מי שגנב, חושב שכולם גנבים. "אדם רואה את העולם לפי איך שהוא היה מתנהג באותו מצב". אדם יכול להביט סביבו ולראות את הנעשה, רק לפי תוכנו הפנימי, נוכל להבין, אדם שכסף מדבר אליו יותר מכל דבר אחר שומע שמושה רבנו בנה משכן, מיד אותו אדם שמביט בעיניו המושחתות - שואל, מה היה מחזור הכספים? "וכמה זמן נמשכה העבודה?" "וכמה לקח משה?" וכשעונים לו שהעבודה ארכה כחצי שנה ועלותה מוערכת בכסף וזהב לרוב ומשה רבנו לא קח לעצמו "כלום", אינו יכול לעכל ולקבל דברים שכאלו כי ב"עיניו" דבר כזה לא עושים בחינם... אמנם הוא יודע שמדובר במשה רבנו, אבל הוא חושב לעצמו, "אם אני הייתי עושה זאת, הייתי לוקח מיליון, אז אם משה עשה זאת, אין ספק שלקח פחות, אבל לא לקח בכלל? זה לא יתכן". מסכן אדם כזה, שהביא את עצמו למצב שבו הכלים שלו מתחילים ומסתיימים בדיוק היכן שמתחיל ומסתיים הכסף, ולכן אינו מסוגל להבין שיש אפשרות אחרת. אם הראשונים כבני אדם אנו כחמורים, הוא פשוט מתנהג כחמור שמנסה להבין מה זה בן אדם.

"אלה פקודי המשכן משכן העדות" (ל"ה - כ"א)

שואל הרא"ש (על התורה), מהו העדות שיש במשכן? ומתריך, כתוב במדרש שחשדו במשה שלקח חמשה עשר אלף שקלים ממלאכת המשכן. אמר, המשכן עצמו יעיד שלא לקחתי, חזרו ומנו ומצאו שלא חסר כלום. וזהו שכתוב "והמלאכה היתה דים", ר"ת ו-ה-ד, בגימטריה ט"ו. מיד נתן משה ט"ו תשבחות להקב"ה שמוזכר בישבתה "שיר ושבחה הלל וזמרה וכו'", וכן בברוך שאמר יש ט"ו תשבחות, וכן באמת וציב יש ט"ו לשונות המתחילות באות ו'.

המלבי"ם כותב, "משכן העדות", המשכן עצמו היה עדות לכך ש"פקודי המשכן", החשבון והמניין היו נכונים, שלא היתה חלילה כל מעילה, שאם היתה שמץ של גניבה או שחיתות, לא היה זה משכן, והשכינה לא היתה שורה בו, שהרי "אני ה' שונא גזל בעולה" [ישעיהו ס"א - ה].

"המשכן משכן העדות" (ל"ה - כ"א)

המשכן משכן שתי פעמים, רמז למשכן שנתמשכן בשני החורבנין על עוונותיהם של ישראל. [רש"י]

שואל המגיד מודבנא, תיבת "משכן" חוזרת ונשנית כבר מספר פעמים, ומדוע רק כאן מביא רש"י את הדרשה? ועוד יש להבין אמנם המילים משכן ומשכון הם דומות אך עדיין זו לא סיבה לדרוש, והיכן נרמז שבמשכן שנתמשכן, ומתריך במשל, יש שני סוגים של קוני זהב ותכשיטים. יש עשיר שקונה את התכשיטים מתוך רחבות, כדי להשתמש בהם. ויש מי שההצלחה האירה לו פנים, הרוויח מעט כסף בעסקה מקרית, ומאחר שאין פרנסתו מצויה והוא חושש שמעט הכסף שהרוויח יתבזבז, קונה תכשיטים, להבטיח את עצמו שעל כל צרה שלא תבוא, יהיה בידו מה למשכן. ההבדל בין השניים הוא, שהקונה הראשון העשיר, כשהוא בא אל ביתו והתכשיטים בידו, מיד הוא נותנם לבני הבית שיענדו אותם. לעומתו, השני, כשבא לביתו והתכשיטים בידו, מוציא את פנקסו ורושם בדיוק רב את פרטי התכשיטים, כמה זהב ויהלומים יש בהם, במה

העריכו אותם, וכמה שילים במחירם, כדי שידע בכמה יוכל למשכנם בשעת הצורך.

זאת כוונת המדרש "אלה פקודי המשכן", כשאנו רואים איך התורה רושמת בדיוק רב את כל פרטי המשכן, את מספר קרשיו וקרסיו ועמודיו ובריחיו, ברור הוא שלפנינו הקונה מהסוג השני, רמז למשכן שנתמשכן, שכאן החשבון נעשה לשם בית העבוט לדעת כמה זכויות יש לישראל כדי לחשבן כנגד עוונותיהם.



המגיד מוילנא בדרשותיו מביא משל נפלא באותו ענין. היה עשיר גדול, שחשקה נפשו במערכת כלים מפוארת. הזמין אומן שיעשה לו כלים שכמוהו לא ראו מעולם. אחרי כמה שבועות, הגיע האומן עם הכלים המהודרים, נוצצים ומבריקים, מעוטרים בציורים ופרחים. העשיר התכונן לשלם לו שכר על כל עבודתו הנפלאה, הוא רואה את בנו עומד משתאה ומחריש, וכאלו מתפלא על חסרון כלשהו שראה בכלים אלו. שאל אותו אביו: האם מצאת שמץ פסול בעבודת האומן, או שמא מלאכתו רמיה, שאתה עומד ומתפלא? ענה לו בנו, אמנם אין בי כל הרהור על העבודה המופלאה, אך אני מתפלא, שכשאומנים עושים כלי כסף וזהב, הם מטביעים חותם מיוחד המראה מאיזה חומר המוצר עשוי מכסף או זהב טהור, ובלי סימן זה עלולים לחשוב שאין זה כסף טהור אלא מזויף, והרבה מתכות ישנם בשוק שלאחר ליטוש והברקה הן נראות ככסף וזהב טהור, ואומן זה לא סימן כלום על מקורם של כלים אלו? ענה לו אביו, צודק אתה שהצורפים מסמנים על הכלים חותם מיוחד, אבל זה רק כשהכלים עומדים למכירה, ורוצים לקדם את מוצריהם על ידי שמסמנים את איכות מוצריהם. אבל אני הרי אדם עשיר, וכל הכלים שעשה לי האומן זה לצרכי, ואני מקווה להשתמש בכלים אלו שנים רבות, ולאחר מותי להורישם לבני, וא"כ לשם איזה צורך בסימון על הכלים הללו שהם עשויים מכסף טהור? בפני מי אני צריך להתנאות? די לי שאני עצמי יודע שהכלים הם מכסף צרוף בלי שום סיגים, ואני לא צריך שיהיה להם כל אות וסימן. וא"כ, העושה כלי כסף למכירה, צריך לבחון ולשקול אותם כדי שידעו את מחירם, אבל העושה כלים לשימוש עצמי, לא צריך לשום סימן או אות. במשכן כתוב "אלה פקודי המשכן", משה רבנו שקל ומנה את כל הכסף ממנו עשו את המשכן. ולמה היה צריך לכך? אלא ודאי שיהיה צורך במשך הזמן למכור או למשכן אותו, ולכן צריך לדעת משקלו. ועל זה סמכו חז"ל בדרשתם, שה"משכן" הוא רמז למקדש ש"נתמשכן" בעוונותיהם של ישראל.

ובזה יש לבאר את דברי בלעם "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל", הגמ' בסנהדרין [ק"ה:]: אומרת, "מברכותיו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבנו", שכן מדרכו של אדם, כשהוא מראה לחבריו תכשיטים שקנה, הם מברכים אותו שישתמש בבריאות ושילך איתם רק לשמחות. אבל שונאו יאמר, שישמשו לו לעת צרה למשכנם וזה שאמר בלעם, "מה טובו אהליך יעקב", בתי מקדש ראשון ושני, "משכנותיך ישראל", שתוכלו למשכנם בעת צרה.

המשכן משכן שתי פעמים, רמז למשכן שנתמשכן בשני החורבנין על עוונותיהם של ישראל. [רש"י]

שואל רבי זלמלה אחיו של רבי חיים מוולוז'ין בספר "תולדות אדם", למשכון, יש דינים של משכון, כגון שצריך להחזיר עד הערב אם יש בזה ענין של חיי נפש שאין לו בגד אחר. למושל, כסות לילה יש להחזירה עד הלילה, שיהיה לו במה להתכסות, ובכסות יום, יש להשיבה בבוקר. א"כ, כיצד לקח הקב"ה ועדיין לא החזיר, וכי יש לך דבר שחיי הנפש תלוים בו יותר מאשר בית המקדש? אומר ר' זלמלה, כל זה נכון, אבל בתנאי ש"והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני" [שמות כ"ב - כ"ו], אם הוא יצעק אני אשמע. אם היינו צועקים, היה הקב"ה שומע אותנו, הבעיה שאנחנו לא צועקים, וסימן שאין זה חיי נפש.

עדות לישראל שוויתר להם הקב"ה על מעשה העגל. [רש"י] אמר רבי שמעון ב"ר ישמעאל עדות הוא לכל באי עולם, שיש סליחה לישראל. [שמו"ר נ"א - ד].

שואל ה"כתב סופר" איך לומדים מהמשכן שוויתר על מעשה העגל, ומנין ההוכחה שיש סליחה לישראל? ומתריך עפ"י המדרש באיכה [רבה ד' - ט"ו], "מזמור לאסף", היה צריך לכתוב "קינה לאסף", אלא שהקב"ה שפך חמתו על עצים ואבנים, ובכך מתגלית חיבת המקום לישראל, שאפילו בשעה שאין עושין ח"ו רצונו של מקום, מ"מ אין שולח חמתו עליהם, אלא מכלה חמתו על העצים והאבנים ומשאיר את ישראל לפליטה. המשכן שבנו ישראל, שימש להם לטובה ולברכה. בזמן שעשו רצונו של מקום היתה להם ממנו טובה, כי ע"י המשכן זכו להשראת השכינה. אך לעומת זאת, גם כשחוטאים ח"ו ואין עושין רצונו של מקום, אז לא יהיה עמו עוד חטא העגל שרצה לכלותנו, אלא לוקח המשכון - המשכן, ושופך חמתו על העצים והאבנים. וזהו "עדות לישראל", עדות על חביבותו של הקב"ה לבניו, בכל עת ובכל מצב.

ובספר "חזון ישעיהו" מתריך, כשאדם מלוה לחבירו כסף והלווה אינו פורע את חובו, אם המלווה מאמין כי בדעת הלווה לפרוע את חובו, ורק לפי שעה הוא מעכב את פריעתו, הוא לוקח איזה חפץ מחפציו של הלווה, ומחזיק בו בתורת משכון עד שיפרע את חובו. אבל אם אפסה תקוותו לקבל את הלוואתו, כי הוא יודע שאין בדעת הלווה לפרוע את חובו - אז יורד המלווה לנכסי הלווה, לוקח איתו חפץ בשווה ערך לסכום ההלוואה, מוכר אותו ומשתמש בכסף. רש"י פירש, כי המקדש הוא כ"משכון" שנתמשכן בשני החורבנין על עוונותיהם של ישראל, וא"כ, "עדות הוא לכל באי עולם שיש סליחה לישראל", שהקב"ה סלח ומחל לישראל, שאם לא כן למה המשכן - המקדש, הוא רק כ"משכון" אצל הקב"ה ולא "מכר" אותם בחובו.

שואל ה"ט"ו בספרו "דברי דוד", מדוע הלוחות שניתנו לאחר מעשה העגל לא היו בעצמם "עדות"? ומתריך, ש"עדות" שייך רק בדבר שהוא ברור

וגלוי לכל, וא"כ במשכן ראו שהשכינה שורה, אבל נתינת הלוחות לא היתה לעיני האומות. וזהו שמבואר במדרש "כיון שהלך משה לבקש רחמים מיד סלח להם. אמר משה, אני מפוייס שמחלת להם, אלא הודיע לעיני כל האומות אין בליבך עליהם. א"ל הקב"ה, הריני משרה שכינתי ביניהם ומכירין שמחלתי להם", לכן כתוב "משכן העדות".

הגמ' ביומא [נ"ד:] אומרת, שכשנכנסו אויבים להיכל מצאו הכרובים מעורין זה בזה. והראשונים התקשו, שהרי הגמ' בב"ב [צ"ט.] אומרת, שבזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום לא היה "פניהם איש אל אחיו", וא"כ איך יתכן שהכרובים מעורין זה בזה. ה"משנה למלך" בספרו "פרשת דרכים" [דרך ע"ב], מביא בשם חכמי אשכנז לתריך, שהקב"ה רמז להם שבחורבן העצים והאבנים, התכפרו עוונותיהם של ישראל, ולכן גם בשעת החורבן הראה שהשכינה שורה בישראל. אומר רבי דוד יונגרייז זצ"ל ראב"ד העדה החרדית ירושלים, זה הפירוש כאן "משכן העדות", גם בשעה שנתמשכן המשכן בשעת החורבן, היתה "עדות" שהשכינה שורה בישראל ע"י עמידתם של הכרובים שהיו פניהם איש אל אחיו.



כותב הגר"א מוילנא [מובא בספר אורות הגר"א], שאם היו בונים בית כנסת מתחילה כראוי, שגם הגרזן שבו חטבו את העצים היה נעשה ע"י ישראל בכוונה ובמחשבה לשם שמים, לא היו מתפללים באותו בית כנסת במחשבה זרה. וזה מה שאמר ר' חייא לרבי חנינא [בבא מציעא פ"ה:], שכדי שלא תשתכח תורה מישראל, היה זורע גם את הפשתן, ומעבד הכל לשם שמים לצורך הלימוד, כי המחשבה והמעשה דבוקים יחד.

"משכון" בגימטריה ארבע מאות ועשר, אומר רבנו בחיי, כנגד שנותיו של המקדש הראשון "המשכון" ביחד עם חמש האותיות של "המשכון", בגימטריה ארבע מאות עשרים, שהן שנותיו של בית המקדש השני. "העדת" בגימטריה ארבע מאות שבעים ותשע, כנגד השנים שהיה קיים המשכון עד הקמת בית המקדש הראשון ע"י שלמה.

"אלה פקודי המשכון משכן העדות אשר פקד על פי משה עבודת הלוויים ביד איתמר" (ל"ה - כ"א)

רבי יהונתן אייבשיץ בספרו "תפארת יהונתן" מסתפק מתי היתה הפקידה ועריכת החשבון, האם קודם הקמת המשכון או אחר הקמתו? ופושט, שאפשר לדייק מלשון התורה שכתבה "ביד איתמר", ללמדך שהיה זה לאחר הקמת המשכון. שאם תאמר שזה היה לפני כן, הרי נדב ואביהוא היו עדיין בחיים, ופקודת המשכון היתה בידם, עבודת אלעזר ביד נדב, ועבודת איתמר ביד אביהוא. ואם כתוב שאיתמר הופקד על המשכון ראה שאנו נמצאים כבר בזמן שלאחר הקמת המשכון ומותם של נדב ואביהוא. ולמה היו צריכים לעשות את החשבון דווקא עכשיו? ומסביר, שהגמ' בב"ב [ט:] אומרת, אין מחשבין עם גבאי הצדקה, אלא הגבאים עצמם צריכים להיות שלווה, ובשלושה אין חשד. וכך גם תמיד היה משה רבינו נלווה בשני בני

אהרן נדב ואביהוא. ואכן, אילו היו עכשיו בחיים, לא היה צורך בפקידה, אבל עכשיו לאחר שמתו נדב ואביהוא, נשאר משה לבדו ולכן "אשר פקד על פי משה" להוציא את עצמו מן החשד. לכן כתוב "ביד איתמר", כדי ללמד אותנו שזה היה אחר מיתתם של נדב ואביהוא.

"ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה וכו' ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן" (ל"ח - כ"ב)

בצלאל מצד אביו היה שייך לשבט יהודה שבט המלוכה ומצד אמו היה נכד של מרים אחות משה רבנו, לכל הדעות ייחוס גבוה. ואילו אהליאב היה משבט דן, שהיה מבני השפחות, הירוד שבשבטים, המאסף לכל המחנות. עם ייחוס כזה היינו מעלים בדעתנו שהוא יכול לבנות את המשכן? באה התורה ומעידה, אצל הקב"ה אין ייחוס, בכל מה שנוגע לתורה ויראת שמים, כל אחד מקבל על פי מה שהוא משקיע ועמל.

"ובצלאל עשה את כל אשר צוה ה' את משה" (ל"ח - כ"ב)

יש לדייק למה נכתב במעשה המשכן "את כל אשר צוה ה' את משה" ולא סתם "כאשר צוה ה'?"

מבאר רבי שמחה זיסל זיו "הסבא מקלם", כתוב "והייתם קדושים לאלוקיכם" [במדבר ט"ו - מ], ולמה לא נאמר סתם "והייתם קדושים"? אלא, הפרש בין חכמי אומות העולם - לחכמי ישראל, הפרש מקצה אל הקצה. חכמי העמים - כל יסודם מבלי לסמוך על הראשונים, רק כאילו הוא ממציא הענין, משא"כ חכמי ישראל - תלו חכמתם במה שקיבלו, כמו שאמר רבי אליעזר - 'מעולם לא אמרתי דבר שלא שמעתי מרבותי' [סוכה כ"ה], וזה כי אנחנו יסודותינו על התורה הנתונה לנו מן השמים, ולכן יש לנו לשמור הקבלה מפי הרב הקודם, כי הוא היה יותר קרוב לקבלה התורה. וזהו ג"כ כוונת הפסוק "והייתם קדושים", שלא תשתדלו להיות קדושים מצד הבנתכם כי האדם צריך להיות קדוש, רק - "לאלוקיכם", פירוש מצד "כי קדוש אני ה' אלוקיכם" [ויקרא י"ט - כ] אני מצווה אתכם להידמות אלי, מה אני קדוש אף אתם קדושים. וזהו שכתוב במעשה המשכן "את כל אשר צוה ה' את משה", היינו כי אף שהבינו את מעשה המשכן לאשורו, כאמרם ז"ל 'יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ' [ברכות נ"ה], עכ"ז לא נמשכו אחר הבנת דעתם - אלא רק על דעת רבם, כי הוא היה אבי הקבלה.

"כל הזהב" (ל"ח - כ"ד)

שואל ה"אור החיים" הקדוש, מה ההדגשה "כל הזהב"? ומבאר, כשמשמשים במתכות, לא יתכן שלא יחסר משהו בשעת החיתוך או בשעת העשייה. וכאן התורה מספרת, שהיה נס וכל הזהב העשוי למלאכה לא התמוטט כלום, וכל מה שהכינו למלאכה לא נשאר שום דבר לבטלה, והכל נכנס במלאכת הקודש.

"כל הזהב העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש" (ל"ח - כ"ד)

שואל ה"אבן עזרא", למה כתוב רק מה שעשו בכסף ואילו בזהב התורה לא מפרטת מה נעשה בו? ותירץ, המנורה כולה היתה זהב ולא כן הארון

רק מצופה בזהב מבית ומחוץ. וכן מזבח הקטורת והשלחן והבדים והקרשים והבריחים מצופים רק בזהב והכפורת היתה זהב כולה, ומי יוכל לשער בכמה זהב ציפו את כל כלי המשכן.

רבי אהרן קרוז זצ"ל בספרו "תורת אהרן" הוסיף טעם לדבריהם, לפי שהארון היה זהב ולא היו יכולים לדעת משקלו - לפי שהארון נושא את נושאו, ועצמו ומשקלו - לא כל שכן שנשא, כדאיתא בגמ' [סוטה ל"ה], ולא היה לו שום משקל, כי לא היה מכביד ומכריע את המאזניים. וכיון שלא ידעו משקל הארון, שוב לא היו יכולים לדעת אם נשאר, כי אם יחסר יאמרו שבארון נכנס זהב יותר.

ה"כלי יקר" מתרין, לפי שעוד לא נעשו בגדי הכהונה - שהיה בהם זהב, ולא הגיעו עדיין לחשבון. ובוה מתורץ גם מה שהקשה רבי יצחק זאב הלוי סאלאווייציק זצ"ל מבריסק בספרו 'חידושי הגרי"ז', מדוע גבי הזהב נכתב "בכל מלאכת הקודש", מה שלא נכתב כן גבי כסף ונחושת?

ותירץ, כסף ונחושת היו למלאכת המשכן בלבד ולא לכל מלאכת הקודש, מה שאין כן הזהב - מלבד מה שהוצרכו ממנו לעבודת המשכן - השתמשו בו גם לבגדים ועשו ממנו את האפוד זהב, וכן אבני השוהם היו מוסבות משבצות זהב, וכן הציץ זהב ועוד דברים, ואם כן היה הזהב גם למלאכת הקודש, ועל כן נקט קרא לשון זה דווקא גבי הזהב.

רבי יהונתן אייבשיץ מתרין, כי הכסף הגיע ממצחית השקל שנתנו כל ישראל כמס חובה, ומשה רבינו הבין שבין כל ישראל ימצאו אי אלו אשר ידרשו חשבונות ויטילו חשדות, אבל הזהב ניתן בתור נדבה, רק על ידי נדיבי לב, וביניהם לא היה מקום לחשוש לחשדנים ולדורשי חשבונות. נשאלת אפוא השאלה, מדוע מסר משה דין וחשבון על הנחושת שגם הוא ניתן בתורת נדבה? משיב על כך העולם, משום שדווקא הממעייטים, לתת נחושת, דורשים חשבונות יותר מן המרבים שנותנים זהב. הנותנים צרי העין מבקשים תמיד טענות וחשדות כדי למצוא אמתלא שלא לתת יותר.

"בקע לגולגולת מצחית השקל בשקל הקודש לכל העובר על הפקודים מבן עשרים שנה ומעלה" (ל"ח - כ"ו)

בזמן שכתב הקב"ה ברית עם ישראל בערבות מואב, אחרי כל הארורים חותמות התורה [דברים כ"ז - כ"ו] "ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת". אומר ה"חפץ חיים", מכאן ברור, "שמי שמקיים הוא בברוך". ומובא בספרי, שאפילו לא למד תורה ולא עסק בה בגלל שהיה טרוד ולא היה לו זמן ללמוד ולעסוק במצוות, אבל הוא החזיק את התורה, הוא גם בכלל ברוך. ולהיפך, אפילו מי שלמד ולימד, ושמר את התורה, אבל היה בידו להחזיק ולא החזיק, הרי הוא בכלל ארור ח"ו. רואים שהקב"ה כלל במצווה זו את כל עם ישראל, כי הוא רצה שיהיה לכל יהודי חלק בקדושת התורה ובהחזקתה. והטעם, שגלוי לפניו, שאם לא ימצא ח"ו מחזיקי תורה, ממילא תתמוטט הדת כולה, כשם שכל גוף האדם עומד על רגליו, ובלי זה לא יוכל להתקיים.

וכעין זה מצאנו, שכשרצה הקב"ה להשרות שכינתו בישראל ע"י המשכן, נתן כל אחד ואחד בקע לגולגולת, וכולם היו צריכים לתת, חוץ ממה שכל

אחד ואחד תרם נדבה פרטית, ומזה עשו אדנים שעליהם יעמוד גוף המשכן, כדי שלכל אחד מישראל יהיה חלק במה שמחזיק את המשכן.

"מאת אדנים למאת הככר" (ל"ה - ב"ז)

שואל ה"שפת אמת", לכאורה היה לו להפוך את סדר הדברים, מאת הככר למאת האדנים. ומתריץ, התורה באה לרמוז שאדרבה, כיון ששיעור נדבת ליבם היתה "מאת ככר", לכן זכו ונצטוו לעשות "מאת אדנים". כמו שיעור נדבת ליבם, כך זכו. ולכן התורה מסיימת ואומרת "ככר לאדן", וזהו "ועשו לי מקדש".

"מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן" (ל"ה - ב"ז)

כותב **"בעל הטורים"**, מאה אדנים היו במשכן ומאה ברכות חייב אדם מישראל לברך בכל יום. והקשר, כשם שהאדנים היו יסודות המשכן, כך הברכות הן יסודות הקדושה של יהודי בכל יום. "אדן" לשון אדנות, ע"י הברכות מעיד אדם מישראל, שהשם יתברך הוא אדון כל הבריאה. מאה ברכות הן מאה אדנים למשכן הפנימי של כל אדם מישראל.

"ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ויום וכו'" (ל"ה - ב"ה)

"עם שהוא (משה) עושה חשבון והולך על כל דבר ודבר שעשויין כסדר בתוך המשכן, שכח אלף ושבע מאות וחמישה ושבעים שקל שעשה מהן ויין לעמודין ולא היו נראים. התחיל עומד ותמה ואומר עכשיו ימצאו ידיהם של ישראל עלי לומר שאני נטלתי אותם, והוא חוזר לבוא על כל מלאכה ומלאכה. האיר הקב"ה את עיניו ותלה עיניו וראה שהיה עשויין ויין לעמודים". [תנחומא פקודי ז']

בספר **"קול דוד"** מביא, שיש לזה רמז בטעמי המקרא - כי על התיבות "ואת האלף" הטעם הוא אזלא גרש, והניגון נמשך בקול רם, ודומה ממש למי שנוכר באיזה דבר אחרי ששכח, שמכריז על זה בקול רם.

ובזכות מה זכה מה רבנו להיזכר, בעלון **"מתוק מדבש"** הביא רעיון נחמד בשם **הרב בנימין סנה שליט"א**: "ואת האלף" רומז על הקב"ה שהוא אלופו של עולם. כאשר נעלם מזיכרונו של משה החוסר בתרומות, הוא היה בעצבות, מה אעשה עם אותם ליצני הדור שחושדים בי? ופתאום הוא נזכר 'ואת האלף' הרי יש את הקב"ה שהוא אלופו של עולם ואם הוא הביא לי את הניסיון הזה הרי זה ודאי לטובתי. ומיד באותו הרגע האיר הקב"ה את עיניו והוא נזכר ב'ווי העמודים' שהשלימו במדויק את החשבון.

כאשר יהודי יודע שהקב"ה משגיח ומנהל לו את חייו בכל הפרטים, ואפילו הקטנים ביותר, הוא תמיד רגוע ושרוי בשמחה והוא יזכה לסייעתא דשמיא.

ובענין זה הוסיף שם רעיון נחמד: כל יהודי שומר תורה ומצוות מקפיד שלא לאכול שום דבר לפני שהוא בודק את ההשגחה שעל אותו מוצר. אבל יש דבר אחד שהרבה יהודים אוכלים אותו בלי לבדוק את ההשגחה. אתם יודעים מהו? התשובה היא: את הלב שלהם... הם אוכלים את הלב 'למה זה קרה לי?' 'למה עשיתי כך וכך?' ומדוע הם אוכלים את הלב? כי הם שוכחים לבדוק את ההשגחה... את ההשגחה של הקב"ה שהוא זה שבאמת מנהל לנו את החיים...

אדם שחי בידיעה הזו, שרוי תמיד בשמחה ולא רק בחודש אדר ויזכה לסייעתא דשמיא ולישועות.

"ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ויום לעמודים וצפה

ראשיהם וחשק אתם" (ל"ה - ב"ה)

"ונחשת התנופה שבעים ככר ואלפים וארבע מאות שקל" (ל"ה - ב"ה)

כתב רבנו אפרים, "ואת האלף", הכוונה לאלופה של תורה, היינו לימוד התורה. "ושבע מאות", אלו שבע מאות הלכות שנשכחו בימי אבלו של משה רבנו, והחזירם עתניאל בן קנו בפלפולו, וכמו שמבואר בגמ' תמורה [ז"ט]. "וחמשה", אלו חמשה חומשי תורה. "ושבעים", אלו שבעים פנים לתורה. "עשה ויום לעמודים", כלומר, מה מחזיק את עמודי השמים? כל מה שנאמר לעיל, שעניינו לימוד התורה, כמו שנאמר [ירמיה ל"ג - כ"ה] "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי". "וציפה ראשיהם", הפרשיות שבתורה הן לא כסדרן, שאם היו יודעים סדרה של תורה ושמות היוצאים ממנה, היו יכולים לברוא שמים וארץ, ולכן אין מוקדם ומאוחר בתורה, וזו הסיבה שהוא ציפה והסתיר ראשיהם "וחשק אותם". "ונחשת התנופה שבעים ככר ואלפיים", כנגד אלפיים השנים שקדמה התורה לבריאת העולם. "ארבע מאות", כנגד ארץ ישראל, שגודלה ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה. ואחד תלוי בשני, לא זכו להיכנס לארץ ישראל עד שקיבלו את התורה, ולא זכו בתורה אלא בזכות הארץ.

"ויעשו את בגדי הקדש אשר לאהרן כאשר צוה ה' את משה" (ל"ט - א)

שואל ה"משך חכמה", מה ההדגשה "כאשר ציווה ה' את משה", פשוט שכך עשו? ועוד יש להקשות מדוע דבר זה נאמר דווקא על בגדי הקדש? ומתריץ, הבגדים היו הרי עשויים מכלאיים של צמר ופשתים, דבר שלא הותר בשאר הבגדים. הלכה זו שבאה לעקור את איסור כלאיים בבגדי הכהונה, לא היתה יכולה להיאמר אלא ע"י משה רבנו מפי הגבורה, שהרי אין בכח נביא אחר לעקור דבר מן התורה אם לא להוראת שעה. זה מה שמדגישה התורה כאן, שבגדי הקודש אשר לאהרן, נעשו "כאשר ציווה ה' את משה", ציווי שבא מה' אל משה. משה מפי עצמו לא היה יכול לצוות דבר כזה, וכך גם נביא אחר, אפילו מפי ה', שהרי אם נביא אחר היה אומר דבר כזה מפי ה', אות הוא כי גם הוא נביא שקר.

"ויעש את האפוד" (ל"ט - ב)

מדוע כתב מקודם החשבון של כל הזהב והכסף, תיכף אחר אמירתו על עשיית המשכן והכלים, הנאמרים בפרשת 'ויקהל', הלא מהראוי היה שהחשבון יהא נכתב אחר גמור עשיית בגדי כהונה גם כן, כי גם בהם היה זהב?

מתרץ רבי מאיר הורוויץ זצ"ל **מדזיקוב** בספרו **"אמרי נועם"**, בנדבת המשכן [ל"ו - ג] כתוב שעושי המלאכה באו ולקחו את כל התרומה מלפני משה, מכאן אנו למדים שהמתנדבים בעם הביאו את תרומתם קודם אל משה, ועושי המלאכה היו לוקחים אותם לאחר מכן מיד משה. מה שאין כן בבגדי כהונה, נאמר בפירוש [כ"ה - ה] 'והם יקחו את הזהב, ופירש רש"י - אשר עושי המלאכה היו לוקחים מיד המתנדבים ולא על ידי משה, על

כן לא היה צריך משה ליתן חשבון על זה, והעושי מלאכה גם כן לא היו צריכים לתת חשבון, כי צדקה נגבית בשנים ואין כאן חשד. אבל משה שהיה יחיד - היה מהצורך להיות נקי מישראל בלי חשד. וזהו 'אלה פקודי המשכן וגו' אשר פקד על פי משה; היינו כנ"ל שמושה נתן חשבון על המשכן המבואר למעלה, אבל בגדי כהונה הוא דבר בפני עצמו ואינו נכלל כלל בחשבון שלמעלה, ובפרט לדעת התרגום יונתן בן עוזיאל שלבגדי הכהונה נתנו העושי מלאכה ממון של עצמו (עיי' בתרגום יונתן בן עוזיאל פרשת תצוה [כ"ה - ה'] ד"ה 'והם יקחו').

"וישם אותם על כתפות האפוד אבני זכרון לבני ישראל" (ל"ט - ז)

שואל ה"משך חכמה", במה נזכרים, ב"אבני זכרון"? בפשטות יש לומר, שעם ישראל מוזכרים בזה לפני הקב"ה, אך אפשר לומר אחרת. הו"ל אמרו, שבשעה שיוסף היה נתון בניסיון אצל פוטיפר, נראתה לו דמות דיוקנו של אביו שאמר לו, שמות אחיך יהיו חרותים על אבני האפוד, כלום רוצה אתה שיחסר שמך אם חלילה תיכשל בחטא. יוצא אפוא, שאבני האפוד משמשות אות וזיכרון לכל בני ישראל, וכאשר האדם יעלה בזכרונו ששמות כל השבטים חרותים עליהם, יבוש ויכלם מלעבור עבירה.

"ויעש את החושן מעשה חושב" (ל"ט - ה)

יש פעמים שומע אדם איזה "ווארט" טוב, רעיון מוסרי טוב, ומתעורר ורוצה לעשות מצווה. אך עד שהוא קם לעשות מעשה, חולפת לה המחשבה וכבר אין לו את הרצון לכך. מה לעשות? אומר האדמו"ר מרדומסק בעל ה"חסד לאברהם", שלמה המלך אומר [שיר השירים ב' - ז] "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ", מסביר הרמב"ן, כאשר אתם מרגישים את האהבה, תתפס אותה על חפץ, דהיינו, באותו הרגע שבו התעוררת, עשה מעשה. התעוררת ללימוד, קבע מיד חברותא, ואז כבר יהיה לך קשה לבטל זאת. הנחש, היצר הרע מכניס הרהורים רעים. ההיפך מ"נחש" זה "חשן", הרהורים טובים. אם כך, "ויעש את החשן", כאשר יש לך הרהורים טובים, "מעשה חושב", מיד תחשוב כיצד להביא אותם לכלל מעשה של ממש.

"תרשיש שהם וישפה" (ל"ט - י)

אמרו חז"ל, אבן ישפה היא אבנו של בנימין, וישפה מלשון יש פה, שהיה שותק למרות שידע במכירת יוסף, וכן אמו רחל תפשה בפלך השתיקה כשראתה המתנות של יעקב ביד אחותה לאה ושתקה. ורמז לכך, תיבת "ישפה" בגימטריה בנימין בן יעקב.

"ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קודש לה" (ל"ט - ל)

שואל ה"אמרי אמת", מהו הלשון "ויכתבו", וכי רבים כתבו? ותירץ על פי מה דכתוב בגמ' [יזא"ל:ח] דבן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב, ואמרו עליו שהיה נוטל ד' קולמוסין בין אצבעותיו ואם היתה תיבה של ד'

אותיות היה כותבה בבת אחת, ולא רצה ללמד, ועליו נאמר "ושם רשעים ירקב".

לכאורה, מה המעלה המיוחדת בכתיבה זו, שקראו לו רשע שלא רצה ללמד? ומפרש ב"תוספות יו"ט" [שם] שלענין כתיבת השם הקדוש היא תועלת שלא יהיה רגע שהשם חסר, וכן כתב ב"מנחת חינוך" [מצוה תל"ז] שהיה בזה תועלת רבה לענין כתיבת שם הוי"ה בבת אחת, שהרי בכתיבה באותיותיה בזה אחר זה - יש בכתיבת אות ו' כעין קלקול לשתי אותיות הקודמות י"ה, שהיה עד עתה שם הקדוש שלם בפני עצמו. ולפי זה אפשר לפרש דמהאי טעמא כתיב ויכתבו - היינו שארבעה אנשים כתבו על הציץ את השם המפורש בבת אחת.

"ותכל כל עבודת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו" (ל"ט - ב)

אומר רבי זלמן סורוצקין, מכל כלי המקדש אנו לומדים מוסר. למשל, הארון מסמל תלמיד חכם שמידותיו שבורות וכן תוכו כבדו כפי שהיה בארון "מבית ומחוץ תצפנו" [כ"ה - י"א]. ועוד. בני ישראל עשו את המשכן בדיוק כפי שציווה משה רבנו, אבל "בן עשו", גם את עצמו הם עשו כן, למדו את המוסר הנכון מתוך הכלים, למדו מתכנית המשכן מידות טובות בחייהם הפרטים, אותן יש ליישב לדורות עולם.

"ככל אשר צוה ה' את משה" (ל"ט - ב)

בהספד שהספיד ה"חפץ חיים" את חתנו רבי צבי הירש לוינסון, שאל, מדוע כתוב "ככל אשר צוה ה' את משה", ומדוע לא כתוב כאשר צוה ה' אותו, שהרי הפסוק מדבר על משה רבינו? ומתירץ, אם היה כתוב "אותו", היה משמע שקיים "הוא", ואחרי שקיים "הוא" הרי בהכרח שגם קיים "אני". אבל אצל משה רבנו לא היה קיים "אני", וממילא לא היה קיים "הוא", אלא שמצוי איזה יהודי בשם משה שעשה את כל מה שציווה ה' את משה. אמר ה"חפץ חיים", גם אצל חתני, לא היה קיים האני הפרטי שלו כלל...

ה"כתב סופר" [ד"ה ותכל] מבאר, היה מקום לומר, שבני ישראל קיימו את כל מצות המשכן לטובתם, מתוך כוונה שבה יתכפר להם מעשה העגל. אמנם לגבי משה רבינו, ודאי לא היתה לו כוונה כזו, כי לא היתה לו כל שייכות לחטא זה. ולזאת השמיענו הכתוב, כי אף הם היו עמו בכוונה אחת, שביטלו רצונם, "ויעשו בני ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו", לשם שמים, לקיים את מצות ה'.

עוד יש לפרש, כי הלא מעשה המשכן מכון כנגד עניינים עליונים ונשגבים, וכל תג ותג בו רומז אל תלי תלים של סודות הבריאה, כמבואר מזה במדרשים ובספרים הקדושים. ואם כן כל איש ישראל יחד ליבו איך יוכל לגשת אל הקודש, לחשוב מחשבות כראוי לו. לכן עמדו ישראל ואמרו כי כל מה שהם עושים יהיה על דעתו ועל כוונתו של משה רבינו, היודע ומכיר

בטעמי המצוה ושורשה, והוא כבר יחשב כדבעי הכוונות והייחודים. זהו שאמר הכתוב "ככל אשר ציוה ה' את משה כן עשו".

"ויביאו את המשכן אל משה" (ל"ט - ל"א)

"ילמדנו רבנו כמה דברים מתוקנים מפני דרכי שלום. כך שנו רבותינו אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום, כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל, מפני דרכי שלום". [תנחומא פקודי י] משמע שלכתחילה, תלמיד חכם היה צריך לעלות ראשון, אך מפני דרכי שלום קבעו כי כהן עולה ראשון. איך לומדים מפסוק זה שצריך להקדים מפני דרכי שלום? ועוד שואל המהרי"ל דיסקין, מדוע משה רבנו שהיה עניו מכל אדם, הטריח את בעלי המלאכה להביא לפניו את המשכן שהיה משא כבד מאוד? ומתוך, אם משה רבנו היה הולך לראות בעצמו, היה צריך להתחיל מבעל מלאכה אחד, והאחרים היו נעלבים מדוע השאיר אותם בסוף. אמר משה רבנו, שיביאו לפניו את המלאכה, ואז ייווצר באופן טבעי תור, כי מי שיבוא ראשון יעמוד ראשון ואף אחד לא יפגע. א"כ, משה אמר להביא לפניו את המשכן בגלל דרכי שלום, לכן אומר המדרש: ילמדנו רבנו כמה דברים תקנו מפני דרכי שלום.

"ויביאו את המשכן אל משה" (ל"ט - ל"א)

לא היו יכולין להקימו וכו' ומשה העמידו. אמר משה לפני הקב"ה, איך אפשר הקמתו ע"י אדם. אמר לו, עסוק אתה בידך והוא נזקף וקם מאליו, וזה שנאמר "הוקם המשכן" - הוקם מאליו. [רש"י בשם תנחומא פקודי י"א]. מבואר במדרש שגם משה הקימו ע"י נס. שואל ה"שפתי חכמים" הגמ' בכמה מקומות [שבת צ"ב. נדרים ל"ח בכורות מ"ד ובכורות מ"ו] אומרת, שמושה היה גבוה עשר אמות לכן היה בו כח להקים את המשכן, משמע שמושה רבנו כן היה בכוחו להקים את המשכן? ועוד קשה, בפרשת נשא, בפסוק [במדבר ז - א] "ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן", מביא רש"י את דברי המדרש, שבכל שבעת ימי המילואים היה משה מעמידו ומפרקו, ובשמיני העמידו ולא פירקו. ומקשה ה"פנים יפות", איך יתכן שמושה בנה ופירק בשבעת ימי המילואים, הרי היו בתוכם גם שבת, ומלאכת המשכן אינה דוחה שבת?

מביא רבי שלמה לוינשטיין בעלון "לאור הנר", שבספר "בית אהרן" כתב לתרץ את שתי הקושיות ע"פ דברי השל"ה, שדן בקושיית הרא"ש, איך משה רבנו כתב שלוש עשרה ספרי תורה ביום מותו, והלא מת בשבת ותירץ השל"ה, שכתב ע"י שם והשבעת הקולמוס. רואים שמלאכה ניסית מותרת בשבת. וע"פ זה אומר ה"בית אהרן", מתורצות כל הקושיות, בימי החול העמיד משה רבנו שהיה גיבור וגובהו עשר אמות את המשכן בעצמו, אבל בשבת שלא היה יכול להקימו בעצמו בגלל חילול שבת, אז הוקם המשכן מאליו ע"י נס, וכדברי המדרש תנחומא שהמשכן הוקם מאליו. ובה מתורצת גם קושיות הפנים יפות והשפתי חכמים.

והדברים גם רמוזים שטעמי המקרא על המילים "ויקם משה את המשכן" [מ - י"ח], הם "קדמא ואזלא", ונרמז בזה שהקשרים קדמו והלכו מעצמם כי משה רבנו לא הקימו בעצמו אלא ע"י נס.

"ויביאו את המשכן אל משה וכו' (ל"ט - ל"א)"

את השולחן את כל כליו ואת לחם הפנים" (ל"ט - ל"ו)

יש להבין מה שייך לחם הפנים לעשיית הכלים והבאתם?! גם בפרשת תרומה נאמר "על השולחן לחם פנים לפני תמיד" [כ"ה - ל]. וצריך ביאר מזה לחם הפנים שייך לבניית המשכן ולמצות "ועשו לי מקדש"!? מתרץ רבי משולם דוד סלובייצ'יק זצ"ל (שיעורי רבנו משולם דוד הלוי עה"ת) אפשר ליישב קצת, שסידור הלחם נוגע לעצם השולחן, כמובא בגמרא מנחות [י"ג]. שמערכת לחם הפנים קבעה את הגובה בו מקדש השולחן, י"ב טפחים או ט"ו, לכן שייך להזכיר בעשיית השולחן את סידור הלחם שעליו.

"את ארון העדות" (ל"ט - ל"ח)

רבי מרדכי הכהן היה אומר, "ארון העדות", הארון עצמו הוא העדות. ארון הספרים של האדם מעיד על מהותו ועל טיבו. רצונך לתהות על קנקנו של אדם, לך אצל ארון הספרים שלו, איש איש ואישיותו באורו, ובלבד שיהיה תלמודו בידו, שיהיו הספרים משומשים ממוגע ידיים.



לפני שנים רבות, הייתי בשבע ברכות שהשתתף בו הרב וואזנר, כשנכנס לבית המארחים, שם לב שבסלון אין ספרים, ובסלון היו תמונות ורהיטים. שאל הרב את המארח "אין לך ספרים?" ענה לו, יש לי "חדר לימוד". אמר לו הרב, יהודי צריך שביתו יראה בית יהודי, ובית יהודי זה שכשנכנסים לסלון רואים רק ספרים...

"את השולחן את כל כליו ואת לחם הפנים" (ל"ט - ל"ו)

שואל הנצי"ב, הרי מלאכת המשכן הסתיימה בחנוכה, ואילו הקמת המשכן לא היתה אלא כשלושה חודשים אחר כך, בראש חודש ניסן. א"כ, וודאי התקלקל לחם הפנים עד אז? ומתוך, אפיית הלחם היתה אומנות מיוחדת, ובצאל עשה רק דוגמא ללחם הפנים, אבל על השולחן לא עלה רק לחם שנאפה בניסן. לפי זה מובן מה שהגמ' אומרת בשבת [ע"ד]: שבעשיית המשכן לא היתה מלאכת אפיה, אלא רק בישול בהכנת הסממנים. ולכאורה, הרי היתה אפיה של לחם הפנים? אלא, מלאכת אפיה שהיתה במשכן שונה משאר המלאכות, שכל המלאכות היו לעשיית המשכן וכליו ממש, אבל האפיה שהיתה במשכן היה רק לניסיון, אבל לחם המיועד לשים על השולחן לא נאפה אלא בחודש ניסן.

"כן עשו בני ישראל את כל העבודה" (ל"ט - מ"א)

"וירא משה את כל המלאכה והנה עשו כאשר צוה ה'" (ל"ט - מ"א)

לכאורה נראה שיש כפילות בפסוקים, וכן צריך להבין מה שינוי הלשון בין "עבודה", ל"מלאכה"? מסביר ה"חתם סופר" מלאכה הכוונה למה שעשו בידיהם ממש, ועבודה הכוונה לנדבת ליבם גם בלי מעשה. ומהיכן ידע משה מה שבליבם, אם ההתנדבות באמת היתה מכל הלב? לכן אומרת התורה "וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר ציווה ה'", שהעשייה היתה בלי פגם וקלקול, ומכאן שגם נדבתם היתה מכל הלב

ולשם שמים כרצון ה', שאילולי כן, לא היו זוכים עושי המלאכה, הם שליחי הציבור, שיצא מתחת ידם דבר משוכלל ומתוקן כל כך "כאשר ציווה ה' כן עשו". כמו שליח ציבור, שאם תפילתו שגורה בפיו, סימן טוב הוא לשולחיו, לכן "ויברך אותם משה".

"וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו" (ל"ט - מ"א)

שואל המהרי"ל דיסקין, מהו כפל הלשון? ומסביר, כאשר מתקנים ומייצרים חפץ מסוים, קורה בדרך כלל שבאמצע העבודה ישנם עיכובים, תקלות וקלקולים, אבל זה לא משפיע על המוצר המוגמר, אלא מתגברים על התקלות ומתקנים את הדרוש תיקון, עד שבסוף בזמן סיום המלאכה, הכל מושלם ולא נראה שהיה איזה תיקון. משה רבנו ברוח קדשו, ראה והעיד ש"כן עשו", שגם במשך כל זמן העשייה הכל הלך למישרין, לא היתה שום תקלה. וכיון שזה לא יתכן על פי דרך הטבע, על כרחך שהיתה בו סייעתא דשמיא מיוחדת, ולכן "ויברך אותם משה" שתשרה ברכה במעשה ידיכם, שברכם מעין הברכה שכבר התברכו בה בזמן שעשו, שתשרה השכינה במעשה ידיהם, ומעשה ידיהם יכוננו.

"וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אותם משה" (ל"ט - מ"א)

דייק המגיד מישורים רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל בספרו "לב שלום", מהו כפל הלשון 'והנה עשו' - 'כן עשו'? וכעין זה מצינו גם ביהושע' לגבי שנים עשר האבנים, דכתיב [יהושע ד - ה] 'ויעשו כן בני ישראל כאשר צוה יהושע, וישאו שתי עשרה אבנים מתוך הירדן כאשר דבר ה' אל יהושע, וגם שם הוא כפול?

ותירץ, כתוב בגמ' [סוטה ל"ד]. ששיערו את האבנים של יהושע שכל אבן היה משקלה ארבעים סאה. ולכאורה הרי זה משקל כבד מאוד לאדם, וכיצד לקחו משא כבד כזה? על כן אומר הכתוב: 'זיקחו שתי עשרה אבנים' - ואם יוקשה לך באיזה כח? - 'כאשר צוה ה' את יהושע! וכן אפשר לפרש כאן, 'והנה עשו את כל המלאכה' - כיצד? - בכח - 'כאשר צוה ה' את משה', לכן ברכם שתשרה שכינה במעשי ידיהם, כי כל כחם היה בגלל שהשכינה שרתה עליהם.

רבי יהודה צדקה, מתרץ בהקדם מה שיש להוסיף ולהקשות מהו 'וירא משה' וכי רק משה רבנו ראה? אלא, משה רבנו ידע וראה גם את מה שאחרים לא ראו ולא ידעו. משה רבנו ידע שיש בית מקדש למעלה שמכוון נגד בית מקדש למטה. ומשה רבינו ראה, שמה שעשו כאן, מתאים ומכוון למה שיש למעלה, לכן אומר הפסוק "וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר ציווה ה' כן עשו", עשו את המשכן כמו המשכן שעשו בעליונים.

"וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אותם משה" (ל"ט - מ"א)

שואל רבי אליהו מישקובסקי, מדוע משה רבנו בירך אותם רק עכשיו והמתין לגמר מלאכת המשכן? ומתרץ, הגמ' במנחות [פ"ה]. אומרת: משה אוהב ישראל היה, א"כ מן הדין היה שבכל הזדמנות שתהיה לו מיד יברך אותם, ובכל זאת התורה מציינת שלא כך נהג, אלא "וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה", הנה הגיעה ההזדמנות לברכם, אבל התורה ממושיכה "כאשר ציווה ה' כן עשו", ורק אז "ויברך אותם משה". רק כשראה שכל מעשיהם הם - "כאשר ציווה ה'", רק אז ברכם, התורה מלמדת אותנו, שגם אוהב ישראל כמושה רבנו לא בירך את עם ישראל רק אחרי שהוברר לו שהכל נעשה "כאשר צוה ה'", שם המקום להעניק ברכה. ולא לתת לאהבה לקלקל את השורה ולברך את אלו שלא עושים הכל כרצון ה'.

"כאשר צוה ה'" (ל"ט - מ"א)

התורה חזרה על ביטוי זה "כאשר צוה ה' את משה" שמונה עשרה פעמים כאן בפרשה. חז"ל משלו על זה משל, מלך ציווה את עבדיו לבנות לו ארמון, על כל דבר ודבר שבנה, כתב את שם המלך. ביקשה התורה להדגיש כי אפילו שנעשו הדברים בידי בני אדם, כל הבנין הוא מעשי ידיו של הקב"ה וראוי שתשרה בו שכינה.

שואל ה"בית הלוי" לשם מה היה צריך לכתוב את זה בכל פעם מחדש? ומתרץ, הרי כל הקמת המשכן נועדה לכפר על העגל, וכמו שאומר כאן המדרש רבה, בנזמים חטאו שנאמר "פרקו נזמי הזהב", ובנזמים נתרצה להם שנאמר "הביאו חח ונזם". וכיון שעיקר חטאם במעשה העגל היה מה שרצו להתחכם מעצמם לעשות על פי הבנתם ושכלם, מעשה אשר לא נצטוו עליו, לכן במעשה המשכן שבא לכפר על חטא זה, ציינה התורה כי כל אשר עשו היה "כאשר ציווה ה' את משה". ויותר, הגמ' בברכות [נ"ה]. אומרת, בצלאל היה יודע לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, והיה יודע רמזים וסודות במלאכתו. אך עם כל זאת, אף הוא כל כוונתו היתה "כאשר ציווה ה'", רק כדי לקיים ציווי ה', ולא משום ששכלו והבנתו הורו לו לעשות כן.

רבי יחזקאל סרנא האיר פרשה זו בהערה נוקבת. כל מעשה המשכן והקמתו היה רצף של גילויים של אהבת ה', נדיבות לב וחכמה מיוחדת שנתגלתה אצל כל האומנים, על אף שאף אחד לא למד אומנות לפני זה. ובכל זאת, בזמן סיום המלאכה, שהתורה משבחת את עושי המלאכה וכל מי שנדב רוחו וליבו למשכן, לא מצאה מקום להתייחס ולעלות על נס את חכמתם הגדולה שהתגלתה בזמן הקמת המשכן, אלא רק שעשו "כאשר ציווה ה' את משה". רואים מכאן, שהעשייה הנעלה ביותר, זה לעשות רצון ה' ולא לסטות כל שהוא מהמטרה המרכזית, ולכן כל המעלות האחרות היו רק אמצעי להגיע לשיא השלימות של "כאשר ציווה ה'".

"ויברך אותם משה" (ל"ט - מ"א)

אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. [רש"י]
שואל ה"התם סופר", לשם מה הם היו זקוקים לברכה, הרי כבר היתה להם הבטחה מפורשת מפי הקב"ה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" [שמות כ"ה - ה]? ומתרץ, כשכתוב "ועשו לי" פירש רש"י "לי" לשמי, ולא ידע משה

"ויברך אותם משה" (ל"ט - מ"ג)

מה הברכה שבירכן? רבי מאיר אומר, כך בירכן, "ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים". [ילקוט שמעוני רמז ת"ח]. שואל ה"פנים יפות", מדוע בחר משה דווקא בברכה זו בסיום מלאכת המשכן? ומתריך, בילקוט שמעוני [רמז ת"ט] מבאר, שבסיום מלאכת המשכן, עמדו כל בני ישראל בחצר המשכן, וכשראו את האש יורדת מן השמים ואוכלת על המזבח את חלבי הקטורת, השתחוו והשתטחו על פניהם. ולמרות שכל גודלה של חצר המשכן היה חמישים אמות על חמישים אמות, נעשה נס, ולכל אחד היה מקום ארבע אמות הדרושות לאדם ממוצע כדי להשתחוות בפישוט ידיים ורגלים. ואם נחשב לפי הכלל שמקומו של אדם הוא אמה, א"כ רוחב של אדם רגיל הוא אמה, וכל אחד מבני ישראל היה צריך שטח של אמה על ארבע אמות כדי להשתחוות. אם נחלק את חצר המשכן, חמישים על חמישים, לרצועות ברוחב אמה ובאורך ארבעים ושמונה אמות, בכל אחת מהרצועות האלו יוכלו להשתטח שתיים עשרה איש, אמה על ארבע אמות לאיש, ובכולם יחד שש מאות איש [שתיים עשרה כפול ארבעים ושמונה]. ומכיוון שהשתמשנו רק בארבעים ושמונה אמות מאורך חצר המשכן, נשאר לנו עוד שתי רצועות של חמישים אמה על אמה, שלפי החשבון יכלו להשתטח בהן עשרים וארבעה איש. וא"כ, בדרך הטבע לא היה מקום בחצר המשכן אלא לשש מאות עשרים וארבעה איש בלבד. מניין בני ישראל באותו זמן, היה כפי שכתוב בפסוק [ל"ח - כ"ו] שש מאות ושלוש אלף, ובצירוף עשרים ושתיים אלף הלוויים, שש מאות עשרים וחמשה אלף איש. וא"כ, בני ישראל היו זקוקים לשטח הגדול פי אלף משטח חצר המשכן כדי שכל אחד מהם יוכל להשתחוות בפישוט ידיים ורגלים. וכיון שכבר היו פי אלף ממה שחצר המשכן יכול להכיל, לכן לא היתה ברכה מתאימה יותר לאותה שעה, אלא: "ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים".

"ביום החודש הראשון באחד לחודש תקים את משכן אהל מועד" (מ - ב)

כשמושה רבינו ציווה את בצלאל לעשות את כלי המשכן ולבנות את המשכן, הפך בצלאל את הסדר, קודם הוא בנה את המשכן, ורק אח"כ עשה את הארון, שאם יעשה הפוך, לא יהיה לכלים היכן לאחסנם. ה"חתם סופר" מביא שאלה בשם רבי נתן אדלר הרי הגמ' אומרת, נגמרה מלאכת המשכן בכ"ה כסלו, והמשכן הוקם רק בא' בניסן, וא"כ לכל הכלים לא היה מקום אחסון, וא"כ מה עם טענת בצלאל נגד משה רבנו? אז על עצם הטענה של בצלאל ניתן להשיב, שעדיין לא משחו את הכלים, וא"כ הם עדיין לא קדושים, וא"כ אין כאן ביזיון הקודש. וא"כ, שוב קשה טענתו של בצלאל, שהיה אפשר לבנות את הכלים כמו שמושה רבנו אמר ואח"כ את המשכן, ולא ימשחו אותם רק לאחר שיקימו את המשכן? עונה ה"חתם סופר", שעל אף הכל, אם עושים את הכלים בהתחלה, צריכים גם למשוח אותם תחילה, אז שוב יהיה ביזיון לכלים שאין להם מקום אחסון.

"ומשחת אותם כאשר משחת את אביהם" (מ"ג - ט"ו)

שואל ה"משך חכמה", מדוע היו צריכים לדמות משיחת בני אהרן למשיחת אביהם? ומתריך, כאשר משה נצטווה למשוח את אהרן, בוודאי

איך וכיצד יהיו מחשבותיהם, אם אמנם יהיו כולם לשם שמים, לכן ברך אותם "יהי רצון שרצונותיכם ומחשבותיכם שתשרה השכינה במעשה ידיכם", שבמעשה ידיכם תשרו את השכינה, שתעשו לשם שמים. ובנו ה"כתב סופר" מסביר שהפירוש הוא "יהי רצון" - רצונם של ישראל, שיישראל ירצו וישתוקקו להשראת השכינה. והסיבה לברכה זו, משום שאחרי שמלאכת המשכן נעשתה "כאשר ציווה ה'", היה חשש של מחשבת פיגול של התפארות, של התנשאות, של זחיחות הדעת, וכאן היה צריך בהתרכזות המחשבה לתכלית מכוונת אחת בלי כל פגם, להשראת השכינה. ואמנם כך היתה ההבטחה, "ועשו לי מקדש", לי לשמו, "ושכנתי בתוכם". וזה "יהי רצון", הרצון שלכם שתשרה השכינה במעשה ידיכם.

"ויברך אותם משה" (ל"ט - מ"ג)

אמר להם משה יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. [רש"י]

צריך להבין למה לא ברכם שתשרה שכינה במשכן. תריך רבי אשר יונה וינברגר בשם מהרי"ץ דושינסקי כיון שיישראל היו עסוקים יומם ולילה במשכן לא היה להם זמן לטפל בחינוך הילדים, לכן ברכם משה שתשרה שכינה בבניכם ובנותיכם שזה נקרא בחז"ל מעשה ידיכם וכמו שאמרו חז"ל [שבת ל"ב] איזה הם מעשה ידיו של אדם הוי אומר בניו ובנותיו של אדם.

כידוע שה"חתם סופר" ז"ע התנצל לפני הדיין מפרשבורג שהוא עסוק כל כך בענייני הקהילה ואין לו פנאי להתפנות לחינוך ילדיו. ענה לו הדיין שדוד המלך כתב [תהלים ל"ז - כ"ו] "כל היום חונן ומלווה וזרעו לברכה" שאם הרבי עסוק כל היום בענייני הקהילה אז מובטח לו שזרעו לברכה, השי"ת יברך את זרעו שיהיו קדושים ועובדי ה'.

"ויברך אותם משה" (ל"ט - מ"ג)

אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם [תהלים צ"ז - י"ז] ויהי נועם וכו' והוא אחד מ"א מזמורי תהילים שבתפילה למשה. [רש"י]

ויש להקשות מה הכוונה במעשה ידיכם. מביא בספר "פניני קדם", מבואר במדרש, שהמלאכים עזרו בבניית המשכן, דהיינו, חלק נבנה על ידם וחלק ע"י בני ישראל. אמר משה רבינו, "יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם" ולא במעשיהם של המלאכים. ובאמת, השכינה שרתה בין בדי הארון שנעשה ע"י ישראל.

עוד יש להבין מה רש"י בא לרמוז בדבריו שהוא אחד מ"א מזמורי תהילים? מתריך בספר "גן רווה", במדרש תהילים כתוב, אמר ר' לוי בשם ר' חנינא, אחד עשר מזמורים שאמר משה, אמר משה בנבואה, ולמה לא נכתבו בתורה, אלא אלו דברי תורה ואלו דברי נבואה, ואין מפסיקין ומערבין דברי נבואה לתוך דברי תורה. ולפי"ז אפשר לבאר שלרש"י היה קשה, משה רבינו אמר "ויהי נועם" כשנגמרה מלאכת המשכן, וא"כ מדוע לא נכתב בתורה? ולכן מיישב רש"י, שאמירה זו היתה מ"א מזמורים, שהם נאמרו על דרך "נבואה", ולכן לא ניתן להיכתב בתורה, שאין מערבים דברי נבואה לתוך דברי תורה.

שלא נתקנא בו, כי היה לו ג"כ תפקיד חשוב שהיה מלך ונביא, אבל כאשר נצטווה למשוך את בני אהרן, היינו יכולים לחשוב שוודאי יתקנא בהם שהוא עצמו לא זכה לכך שבניו ימלאו מקומו כמו שאהרן שזכה לכל זה, לכן נאמר שימשח את בני אהרן בלי קנאה "כאשר משחת את אביהם" בלא קנאה.

"בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן" (מ' - י"ז)

בלי סייעתא דשמיא אי אפשר לעשות שום דבר. אבל לבנות תורה, אמר רבי מרדכי גיפטר אמר בשם הרב מפוניבז', אין זה ענין של סייעתא דשמיא, זה לא סיוע אלא הכל זה הקב"ה. והראיה מהמשכן, שכתוב "הוקם המשכן", מי הקים אותו? הקב"ה. וכן בית המקדש נבנה מעצמו, שכתוב במלכים א' [י' - יז] "והבית בהבנותו", מכאן שכל מה שקשור לתורה ולרוחניות זה לא סייעתא דשמיא סתם, אלא הכל מהקב"ה. וא"כ, מה תפקידו של האדם? המקסימום שיכול האדם לעשות בקשר לתורה, זה "לשים אצבע", כל היתר זה על הקב"ה. וכמו שמסופר במדרש [קהלת רבה א - א] על רבי חנינא בן דוסא, שראה עולי רגלים מביאים קרבנות, ורצה גם הוא להביא קרבן, אבל הוא היה עני מרוד ולא יכל לקנות בהמה לקרבן. יצא החוצה, וראה סלע גדול, סיתת אותו והחליט להביאו לבית המקדש. ואיך יסחוב אותו, הלך לשוק וחיפש סבלים, והתגלו מלאכים כדמות סבלים שהסכימו לעזור לו בתנאי שגם הוא יניח אצבעו ויעזור להם. וכך הגיעו לירושלים. כשהגיעו לירושלים, מיד נעלמו...

"בחדש הראשון בשנה השנית וכו' הוקם המשכן ויקם משה את המשכן

ויתן את אדניו וישם את קרשיו ויתן את בריחיו" (מ' - י"ז - י"ח)

כתוב בחז"ל [רמב"ן שמות מ' - ב' ע"פ תורת כהנים סוף פרשת צו סימן קצא], באותם שבעת ימי המילואים, היה משה רבנו מקים ומפרק את המשכן שבע פעמים. מסביר ה"אמרי אמת", משה הקים ופירק שבע פעמים, כנגד שבעה פעמים שחווינו חורבן. א'. המשכן במדבר. ב'. המשכן בגלגל. ג'. המשכן בשילה. ד'. המשכן בנוב. ה'. המשכן בגבעון. ו'. בית המקדש הראשון. ז'. בית המקדש השני, ומאז בעוה"ר עדיין לא נבנה בית מקדש שלישי שהוא כנגד היום השמיני שמושה רבינו בנה ולא פירק. כדי שנפילות אלו לא יהיו נפילות נצחיות, הקים משה את המשכן ופרק אותו שוב ושוב, ובכך סלל את הדרך לבתי המקדשות הנופלים, שתהיה להם תקומה מחודשת כמו למשכן. ודבר זה רמוז בפסוק [משלי כ"ד - ט"ז] "כי שבע יפול צדיק וקם".

"ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וישם את קרשיו וכו' ויפרש את

האהל על המשכן" (מ' - י"ח - י"ט)

אמר רבי יוחנן, אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גיבור ועשיר וחכם ועניו, וכולם ממושה. גיבור, דכתיב "ויפרוש את האהל על המשכן". [נדרים ל"ח].

שואל הרא"ש [שם ד"ה דאר"ך], מדוע לא למד ר' יוחנן את דבריו מהפסוק הקודם "ויקם משה את המשכן" "וישם את קרשיו"? ולא תירץ. ובמהרש"א מתרץ, בהקמת המשכן, בפסוק "הוקם המשכן", דרשו חז"ל

כי מאליו הוקם במעשה ניסים, וא"כ אין ללמוד מכאן על כוחו של משה רבנו, אבל בכיסוי המשכן, שבו לא היה נס, א"כ מכאן יש ללמוד על כוחו של משה רבנו.

אומר רבי חיים שמואלביץ, כי למרות דברי המהרש"א עדיין יש מקום לקושיית הרא"ש, שהרי אפילו שהמשכן הוקם בסייעתא דשמיא מיוחדת, אבל עזרה זאת ניתנת כפי מידת ההשקעה היגיעה והמאמץ שאדם משקיע מכוחותיו שלו, כך מסייעין בידו מהשמיים. ואם סייעוהו ראיה שמושה רבנו גם השקיע.

"ויקח ויתן את העדות אל הארון" (מ' - כ)

שואל רבי חיים קניבסקי זצ"ל בספרו "טעמא דקרא" מדוע בכל סדר הבאת כלי המשכן אל המשכן כתוב רק "ויתן" "ויפרוש" "ויבא" ולא כתוב מקודם ויקח אף דודאי דלפני ההבאה היתה לקיחה, ואילו בלוחות הברית כתוב "ויקח" ויתן.

ומתרץ, בכל הכלים אין דינים מיוחדים באופן ובצורת לקיחתם, ולכן לא כתוב בהם ויקח, כי אין באופן הלקיחה כל נפק"מ לדינא. משא"כ בלוחות שיש להם דין של ספר תורה, ובספר תורה בעצם הלקיחה יש דינים שצריך ליטלו בימין, ובפניה לפנות אתה לימין דוקא, וכן צריכים ללוחות, הכל כפי שנפסק בשו"ע או"ח [סימן קמ"ט], ולכן עצם הלקיחה נחשבת לעבודה ולכן כתוב בלוחות "ויקח".

"ויקח ויתן את העדות אל הארון וכו' ויבא את הארון אל המשכן" (מ' - כ -

כ"א)

בספר "פניני קדם" מביא מה ששאל רבי משה סולוביצ'יק, מדוע שינתה כאן התורה את הסדר מיתר הכלים, שכאן כתוב שהכניסו את העדות לארון ואח"כ הובא הארון למשכן, ואילו ביתר כלי השרת היה הסדר שונה, קודם הכניסו אותו למשכן ואח"כ מילאו אותו כמבואר בפסוקים להלן "ויתן את השלחן באהל מועד וכו' ויערוך עליו ערך לחם", "וישם את המנורה באהל מועד וכו' ויעל הנרות", "וישם את מזבח הזהב באהל מועד וכו' ויקטר עליו קטורת סמים"? ותירץ, ייחודו של הארון, שהלוחות בתוכו, ובלי הלוחות אין לו שם ארון ואינו כלי שרת, ולכן קודם הכניס לתוכו את הלוחות, ורק אח"כ הכניס אותו למשכן. ובה גם מיושב מדוע בבית שני לא עשו ארון, כי לא היו לוחות, ובלי לוחות אין לזה דין ארון.

"וישם את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח" (מ' - ל)

הסדר של הנחת הכלים הכתובה כאן, הוא לפי סדר מפנים לחוץ, חוץ במקום זה שהזכיר את מזבח העולה קודם לכיור, והרי הכיור מקומו לפני המזבח - שהוא בין אהל מועד ובין המזבח, ואם כן הוה לי להעמיד תחילה את הכיור ורק אח"כ את מזבח העולה?

מבאר רבי חיים מבריסק זצ"ל, כיון שבציווי [מ' - יז] נאמר ונתת את מזבח העולה לפני פתח משכן אוהל מועד ונתת את הכיור בין אוהל מועד ובין המזבח, משמע שמקומו של הכיור הוא בין המזבח ואהל מועד, על כן צריך שיהא מזבח עומד בזמן שהוא מעמיד את הכיור, דאם לא כן - הרי ליכא לדין מקום שלו (וע"ע בחידושי הגר"ח על הש"ס [יבמא ל"ג]).

"וישם את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה" (מ - ל) בספר "מי זהב" מעיר, מדוע כתוב "ויתן שמה" ולא ויתן שם? ומתריך, באותו יום של הקמת המשכן, רחץ גם משה רבנו ממימי הכיור, כמו שכתוב "ורחצו ממנו משה אהרן ובניו", ולכן כתוב "שמה" - אותיות משה. וזה מה שכתוב כאן בתרגום יונתן, שמושה רבנו שם מים בכיור ולכן הכיור נשאר שם לעולם, כי מעשה משה נשאר לנצח, כמו המשכן שנגנז ולא נחרב כי היה מעשה ידי משה. וכן מצינו בפרשת המן "קח צנצנת אחת ותן שמה מלוא העומר מן והנח אותו לפני ה' למשמרת לדורותיכם", כי המן ירד בזכות משה רבינו. וכן מרומז בפסוק, "בבואם אל אהל מועד ובקרבתם לפני המזבח", שזהו יתור לשון, כי כבר כתוב לעיל "ורחצו ידיהם". אלא בא לרמז, שכאשר יחזרו מהגלות ויבנה בית המקדש, שוב ירחצו מהכיור במים שנתן שם משה, ולכן על המילה "בבואם" יש טעם גרשיים, אחר שגורשו לגלות ויחזרו שוב ירחצו בכיור.

"וישם את הכיור וכו' ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו" (מ - ל - ל"א)

שואל רבי חיים קניבסקי זצ"ל, מדוע כתוב דוק בכיור "ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו", דבר שלא כתוב בכלים אחרים, כגון בשולחן שלא כתוב בו וערכו עליו ערך לחם משה ואהרן ובניו, או במנורה דלא כתוב בה שהעלו עליה נרות משה ואהרן ובניו, וכן במזבח הקטורת לא כתוב שהקטירו עליו קטורת סמים משה ואהרן ובניו, וא"כ קשה מדוע בכיור ראה הכתוב לנכון להזכיר את משה אהרן ובניו.

ומתריך, ע"פ המבואר בגמ' בזבחים [א"א] "א"ר יוסי ב"ר חנינא כל כיור שאין בו כדי לקדש ממנו ארבעה כהנים אין מקדשין בו, שנאמר ורחצו ממנו משה אהרן ובניו דמשה ואהרן ובניו דמשה ואהרן תרי "ובניו" מיעוט רבים שנים", וא"כ י"ל שבכיור התורה לא באה לספר על מעשה הרחיצה של משה ואהרן ובניו, אלא התורה באה לחדש לנו את שיעור המים שיש לתת בכיור, והשיעור הוא שיהיה בו כדי לקדש ארבע כהנים, ולכן מוזכרים משה אהרן ובניו.

"ויתן את מסך שער החצר ויכל משה את המלאכה" (מ - ל"א)

בספר "חיים של תורה", מביא בשם ה"שפתי כהן" שכותב, הפסוק הזה הוא חתימת משה על מלאכת המשכן. התיבות האחרונות של עשיית המשכן הם "מסך שער החצר", ומיד אח"כ כתוב "ויכל משה את המלאכה". המשכן נקרא על שם משה, כי הוא סיים את המלאכה, ואין המצווה נקראת אלא על שם גומרה. וכך גם כתוב במדרש "לקח טוב", "ויכל משה את המלאכה", ללמד שכל הגומר את המלאכה, נקראת על שמו. וגם שכל עשיות עושי המלאכה היה "כאשר צוה ה' את משה", ולכן נאה לייחס את המשכן למשה רבנו. לכן גם חותמו של משה טבוע בפסוק זה, שהתיבות האחרונות בעשיית המשכן הם "רת משה", "מסך שער החצר".

"ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן" (מ - ל"ד - ל"ה) הקשה ה"אמרי אמת", מדוע כתוב פעמים 'וכבוד ה' מלא את המשכן', בתחילת הפסוק ובסופו?

על מנת ליישב קושיה זו מביא ה"אמרי אמת" מה שהקשה הוא את אביו - ה"שפת אמת". כתוב שמושה לא יוכל היה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן, והלא משה שהה עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה בראש ההר, לחם לא אכל ומים לא שתה - כמלאך ממש, דכתיב 'ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה' [שמות ל"ד - כ"ה]. זאת ועוד, הלא משה דבר עם ה' פנים אל פנים, אם כן כיצד יתכן שהענן וכבוד ה' מנעו ממנו לבוא אל אהל מועד? ויתריך לו ה"שפת אמת", דבאמת מצד קדושתו וגדלותו - יכול היה משה להיכנס, אבל היו לו דרך ארץ ויראת הכבוד כלפי הקדוש ברוך הוא, ולכן כל עוד לא נצטווה - לא נכנס משה. משה רבינו, העניו מכל האדם, לא רצה להראות את כוחו וכבודו, ואת דרגתו הרוחנית, שאף בן תמותה לא זכה להגיע אליה ואף לא לנגוע בקצה, משה היה שפל בעיניו - עד כדי כך שחש שאינו יכול להיכנס לאהל מועד, מחמת קדושתו. רק כאשר קרא אליו הקב"ה - נאלץ כביכול לקיים את הציווי ונכנס.

ובזאת תירץ ה"אמרי אמת" את קושייתו, כתוב במשנה [אבות] שהמכבד את הקדוש ברוך הוא ומזלזל בכבוד עצמו לשם כך, התוצאה תהיה שגם כבוד הקב"ה יתעצם וגם כבודו לא יפגע. אף בעניינינו כך היה, משה רצה להעצים את כבוד ה', ויכול היה להיכנס, אבל נהג בעצמו כאילו אינו יכול, כדי שעל ידי כך יתעצם כבוד ה'. זהו כפל הלשון בפסוקים, זיכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן, המשכן היה כה מקודש - הענן כסה עליו, והיה מלא כבוד ה'. אף בן תמותה לא יכול היה להיכנס אליו מלבד משה רבנו. אבל משה בענוותנותו נהג כאילו אינו יכול להיכנס - ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן, נהג בעצמו שפלות כאילו אינו יכול להיכנס מעצם קדושת המקום, על ידי כך התעצם כבוד ה' עוד יותר - 'וכבוד ה' מלא את המשכן' בעוצמה כפולה ומכופלת.

"ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן" (מ - ל"ה)

כל זמן שהיה עליו הענן לא היה יכול לבוא, נסתלק הענן נכנס ומדבר עמו. [רש"י]

כשניתנה התורה לישראל, זכה משה רבנו להיכנס לתוך הענן, וא"כ למה עכשיו לא יכל להיכנס לתוך הענן? אומר רבי משה פיינשטיין בספרו "דרש משה", שאין הכוונה שלא יכול בפועל להיכנס, אלא לאיסור כניסה אל אהל מועד בשעה ששכן עליו הענן. וכמו שחז"ל דרשו על הפסוק "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגן ויתרושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך" [דברים י"ב - י"ג], שאין הכוונה שאין אפשרות לאכול, אלא כתב רש"י "שכן אתה יכול אבל אינך רשאי" [וכן תירגם האונקלוס "לית לך רשות"], והפירוש הוא - בכח קדושתו וודאי יכל משה רבינו להיכנס אל הענן, וכמו בשעת מתן תורה, אלא שכעת לא הורשה לכך.

רבי יוסף צבי הלוי דינר ראב"ד לונדון זצ"ל [הופיע בעלון "דברי השירה"], תירץ, אין הכוונה שבמציאות לא היה יכול להיכנס אלא שהיה אסור לו להיכנס, משה רבינו הגיע לדרגה שמה שאסור הוא לא יכול, לא שלא יכול רק אצלו כשיש איסור להיכנס פשוט נהיה מציאות שלא יכול.

כעין זה כתוב בפרשת יתרו [י"ט - כ"ג] "ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו".

הקב"ה למשה את השראת השכינה, ושהענן יחזור על המשכן, ובו תתברר אהבתם של בני ישראל לפני הקב"ה. והבטחה זו היתה לא כקודמתה, וכמו שאומר הפסוק "וראה כל העם אשר אתה בקרב", אף ההמון, אנשים, נשים וטף. ובאמת לאחר שנבנה המשכן, קוימה הבטחה זו, "כי ענן ה' על המשכן וכו' לעיני כל בית ישראל", שכולם זכו לראות את השראתה של השכינה. נס זה מזכיר משה רבינו גם בתפילתו אחרי חטא המרגלים "כי אתה ה' בקרב העם הזה אשר עין בעין נראה אתה ה' ועננך עומד עליה ובעמוד ענן אתה הולך לפנייהם ובעמוד אש לילה" [במדבר י"ד - י"ה]. פירש משה רבינו, כי עין בעין ראו הכל את התגלות השכינה, וזה היה באמצעות אותו ענן שהיה קשור על האוהל. וגם אומות העולם היו תמהים על נס גלוי זה, והיו שואלים [שיר השירים ג-ו] "מי זאת עולה מן המדבר כתמרות עשן". כלומר, כמה גדולה אומה זאת העולה מן המדבר, ועמוד האש והענן הולכים לפנייה [יש"י] עמוד זה היה הולך לפני בני ישראל בשעת נסיעתם, וקשור על אוהל מועד בשעת חנייתם. ועל עמוד ענן זה אנו מתפללים ומבקשים, כהבטחת הנביא ישעיהו [נ"ב - ה'] "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון", שכאשר יחזור עמוד זה, יהיה זה באותה צורה שבה היה במדבר - עין בעין נראה לעין כל.

"לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם" (מ' - ל"ח)

מקום חנייתן אף הוא קרוי מסע. [יש"י]

גם בשעה שלמראית עין יושבים בני ישראל, לפעמים שקטים ושלווים במקום אחד וזה נראה כמקום חנייתם, "אף הוא קרוי מסע", כלומר, אף אז עלינו לדעת שזו רק תחנה זמנית, ושעומדים לפני נסיעה חדשה, נדידה חדשה.

שואלים, בשלמא אם ה' היה מבקש לעשות גדר אז באמת כפשוטו "לא יוכל העם לעלות" אבל ברש"י מבואר שהביאור במילים ולא יוכלו לעלות - שאין להם רשות. וא"כ ההגבלה שהיתה שם לא היתה הגבלה פיזית ע"י קיר שבנו שם כדי שלא יכלו לעלות, רק עשו סימן בהר, וא"כ מה הפשט שלא יוכל העם? ותיריך המשיגה של ישיבת לייקווד רבי מתתיהו סלומון זצ"ל, בני ישראל הגיעו למדרגה ש"לא יוכל העם לעלות" בגלל שהיה צווי לא לעלות, זה נהפך למציאות ומה שעשו סימן זה רק היה תזכורת שידעו איפה התחום המותר והאסור. ולכן אנו אומרים קוראים לימים שלפני מתן תורה "שלושת ימי הגבלה", ולכאורה היו צריכים לקרא לזה שלשת ימי הכנה? והתשובה היא, כשבני ישראל הגיעו להגבלה זה היה רק סימן ולא במציאות, ובה אנו מדגישים שמה שהתורה אוסרת זה נהיה מציאות, פירוש הגבלה ממש.

וכן מבואר בהמשך [שם כ"ה] "ויאמר אליו ה' לך רד ועלית אתה ואהרן", אומר ה' "קדושת לוי", משה רבינו אמר להקב"ה שבני ישראל הגיעו למדרגה שהם לא יכולים לעלות על ההר והאיסור נהיה במציאות, והקב"ה ענה למשה "אתה חושב שבני ישראל נמצאים במדרגה גבוהה" "שלא יוכל" אבל האמת "לך רד", פירוש "לך רד קצת" ותגיד להם "אל יהרסו לעלות", הם עדיין לא במדרגה כזו ועליך להזהיר אותם.



סיפרו פעם שנעלם חפץ בבית של הרבי מקוצק זצ"ל, ואמרו בני הבית לרבי שמסתבר שנגנב. ואמר הרבי "נגנב? הרי בתורה כתוב 'לא תגנוב', לא שייך!" ה"שפת אמת" זצ"ל אמר שהיה נוכח שם כשהרבי מקוצק אמר מילים אלו, וזה נכנס לתוך ליבו לכל חייו.

"כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם" (מ' - ל"ח)

כתב בספר "ארונו של יוסף", טבעו של ענן, לערפל ולהסתיר שלא יוכלו לראות, והיפוכו הוא האש, מאיר על הדבר שיראוהו היטב. לשתיה הסגולות האהל היו בני ישראל צריכים "בכל מסעיהם", לראות את דרכי הגויים ותענוגי העולם הזה שלהם כדרך הערפל, שחולפים הם וכלים כענן, ומצד שני לראות באספקלריה המאירה את הטוב הצפון בתורה, שדרכיה ומצוותיה מאירות עיניים.

"כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם" (מ' - ל"ח)

כשיצאו בני ישראל ממצרים, היה ענן ה' הולך לפנייהם, וכמו שכתוב בפרשת בשלח [י"ג - כ"א] "וה' הולך לפנייהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם" - אבל כתב הגר"א מוילנא בספרו "אדרת אליהו", ענן זה לא נגלה לכולם, אלא רק לנביאים. וענן זה, היה רק לשעתו עד ים סוף ואח"כ הסתלק. אחרי חטא העגל, התפלל משה רבנו "ובמה יודע איפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך וכו'", ביקש משה רבנו כי יתחולל פלא שבו יוכר, וממנו אפשר יהיה ללמוד, שבנ"י מצאו חן בעיני ה'. ועל זה ענה להם הקב"ה, "הנה אנכי כורת ברית וכו' וראה כל העם אשר אתה בקרב את מעשה ה' וכו' אשר אני עשה עמך" [ל"ד - י"ו], שם הבטיח

לקבלת הגליון בדואר אלקטרוני יש

לשלוח בקשה לכתובת

mideshenb@gmail.com